

Kaiser Max kazamatahajó (II.) **1873, 1877**

SMS Kaiser Max (II.) kazamatahajó

(1920-tól Tivat majd Neretva a neve Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban)
(testvérhajói: SMS Don Juan d' Austria (II.) kazamatahajó, SMS Prinz Eugen (II.) kazamatahajó)

A szakirodalom gyakran egyben tárgyalja az SMS Kaiser Max (I.)-el és testvérhajóival. Földi Pál is átépített hajókról tesz említést.¹²¹⁸ Az SMS Kaiser Max (I.) sorozat fából épült és 1873-ra teljesen elkorhadtak. Páncéllemezeit, gépeinek alkatrészeit és pár használható elemét beépítették az új Kaiser Max-osztály egységeibe. De ezeknek a váza már fémből készült. A monarchia pénzügyvitele miatt kellett újjáépítésről beszélni és nem új hajó építéséről szólni. Gyakorlatilag az SMS Kaiser Max (II.) osztály három hajója új építésű hajónak tekinthetőek. Ezért tárgyalom őket külön hajóosztályként.

Vízkeszítési kapacitása: 3548,48 hosszú tonna, (3605,26 tonna)
feltöltve 3799, 21 hosszú tonna (3860 tonna¹²¹⁹) (máshol 4.134,1 tonna)¹²²⁰

Hossza: 75,872 m (248 láb 11 hüvelyk) a legnagyobb hossza
73,225 m (240 láb 3 hüvelyk) a vízvonalon
72,38 m az egyenesek között

Szélessége: 15,25 m (50 láb)

Merülése: az orrnál 5,99 m – 6,09, a tatnál 6,15 m (20 láb 2 hüvelyk) –
teljesen feltöltve elől 6,39 m, hátul 6,65 - 6,8 m (1 cm = 8,73 t)

A hajó magassága a vízvonaltól: 6,17 m

Meghajtása: (Ezeket a 1861/62-ben készült gépeket a korábbi fa Kaiser Max hajóról vette át 1874-ben)

1 db vízszintes, avagy fekvő, egyszeres expanziós kéthengeres kis nyomású gőzgép

5 db kazán (máshol 6 db szerepel) 30 tüzeléssel, Üzemi nyomás 2,06 atm

1 db 5,64 m (5640 mm) átmérőjű, dupla szárnyú, balra forgó Griffith hajócsavar

Ennek a hajónak a dugattyús gőzgépen kívül három árboca is volt, összesen 1633 négyzetméter vitorlafelülettel, de a következő években fokozatosan csökkentették a hajó vitorlázatát, és 1897-ben az összes vitorlát teljesen eltávolították.¹²²¹

3 árboc, barkvitorlázat sudárvitorla nélkül, később sónervvitorlázat teljes vitorlázatú előárboccal. Árbocmagasság a felső fedélzet felett: Előárboc: 16,30 m. Főárboc: 17,07 m. Tatárboc: 14,85 m. Orrárboc: 5,80 m. Vitorlafelület: 1254,95 m², 1880-tól: 1158,60 m².¹²²²

Teljesítménye: 2755 LE (2054 kW) átlag, legnagyobb teljesítménye 2866 LE.

Sebessége: 13,28 csomó (24,59 km/h) – legnagyobb sebessége 13,43 csomó, 75-ös fordulatszámmal

Üzemanyaga: 379,5 tonna szén
Óránkénti fogyasztás 10 csomónál-nál: 3000 kg (3 tonna)

Hatótávolság: 1703 tmf/10 csomó

¹²¹⁸ Földi Pál: Az Osztrák-Magyar haditengerészet története, Anno Kiadó

¹²¹⁹ Quelle: Marine-Gestern-Heute, Nachrichten aus dem Marinewesen, 11. Jahrgang, 2. Heft, Juni 1984
https://www.heeresgeschichten.at/marine/kasematt/max/kaiser_max_1.htm

¹²²⁰ <https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf>

¹²²¹ <https://en.vijesti.me/news-b/society/653490/the-empire-and-the-kingdom-have-perpetuated-Tivat>

¹²²² chrome-extension://faidnbmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf

Személyzete: 375 fő, 484 fő 1876-ban, 1877-től 393 fő¹²²³ (máshol 440 fő szerepel)

Páncélzata: A páncélzat össz súlya 729 tonna.
övpáncél 203 mm (8 hüvelyk)
kazamatánál 125 mm (4,9 hüvelyk) (máshol 156 mm szerepel)
kereszt irányú válaszfalak 115 mm (4,5 hüvelyk) a citadella két végén
(máshol 124 mm szerepel)
fedélzet 23 mm¹²²⁴
Vasból épült, kettős hajófenék.

Fegyverzete:

8 db 21 cm-es (8,3 hüvelyk) L/20 kaliberű hátultöltő Krupp ágyú a központi kazamatában
(A Kaiser Max-féle osztályba tartozó, 1875-77-ben vízre bocsátott három páncélhajón rövid 21 cm-es
ágyukat alkalmaztak először, amelyeket később meghosszabbítottak és rendszeresítettek.¹²²⁵)

Lőszerkészlet csövenként: 40 páncéltörő acélgránát és 80 robbanógránát (gyújtólövedék).

Tüzelési szög a hajó hossz tengelyétől 30°-ra kezdődött) Lövegcső: 8,82 t Závárzat: 490 kg Lövegbölcső:
3,750 t Lövedék: 93,7 kg Kilövőtöltet: 23 kg.

4 db 9 cm-es (3,5 hüvelykes) L/24-es kaliberű acél-bronz hátultöltős Uchatius ágyú a fedélzeten
Lőszerkészlet csövenként: 120 repeszgránát (srapel), 60 gyújtólövedék, 40 db robbanógránát
(gyújtógránát), 36 – 40 db grapesshot („sörétes gránát” kartácslövedék).

2 db 7 cm-es (2,8 hüvelykes) L/15-ös kaliberű acél-bronz hátultöltős Uchatius csónakágyú

Lőszerkészlete csövenként: 140 robbanógránát, 60 srapel (repeszgránát), 40 grapesshot.

6 db 47 mm-es (1,9 hüvelykes) L/35-ös kaliberű gyorstüzelő ágyú

2 db (máshol 3 db szerepel) **47 mm-es** (1,9 hüvelykes) Hotchkiss revolver ágyú

2 db 25 mm-es (0,98 hüvelykes) gépfegyver (szórólöveg)

4 db 35 cm-es (13,8 hüvelykes) torpedóvető cső¹²²⁶ /vető ágyú/ (Egy az orrban, egy a taton, és egy-egy
két oldalt.) Torpedókészlet: 8 db éles és 2 db gyakorló torpedó

Kos hajóorr kiképzés

Csónakok:

1 db II. oszt. gőzbárka, 1 db I. oszt. gőzkutter, 1 db II. oszt. bárka, 2 db II. oszt. kutter, 1 db II. oszt.
mentőkutter, 2 db jollboot, 1 db II. oszt. gigg, 1 db III. oszt. gigg, 1 db kiscsónak.

Csónakverseny lobogó: “X”.

Horgonyok:

6 db Admirális típusú horgony: 4140 kg, 4158 kg, 3750 kg, 850 kg, 372 kg, 242 kg.

Épült: Stabilimento Tecnico Triestino Triest - San Rocco

Tervezte: Romako hajótervező tervezte mindhárom egységét a hajóosztálynak.¹²²⁷

Építés kezdete: 1874.02.14.

Vízrebocsátották: 1875.12.28.

Hadrendbe állt: 1876.10.26. (Hivatalos átvétele 1876.11.09.)

Hadrendből kivonták: 1904.12.30.

Lebontották 1924-ben vagy elsüllyedt 1943/45-ben.

Mivel az SMS Kaiser Max (II.), SMS Don Juan d’Austria (II.), és az SMS Prinz Eugen (II.)
kazamatahajó igen gyakran együtt hajózott, így a három hajót együtt kezelem az SMS Kaiser Max (II.)
feldolgozásán, és a többi hajónál csak különleges eltéréseket említem meg a hajók történeténél.

¹²²³ <https://old.kuk-kriegsmarine.it/navi/corazzate/kaiser-max/scheda-nave-de.html>

¹²²⁴ <https://old.kuk-kriegsmarine.it/navi/corazzate/kaiser-max/scheda-nave-de.html>

¹²²⁵ Matlekovits Sándor (szerk.): Magyarország közgazdasági és közművelődési állapota ezeréves fennállásakor és az 1896. évi ezredéves
kiállítás eredménye 4. kötet (Budapest, 1897) Marchetti Herman - Reményi Ferenc: A cs. és kir. haditengerészet kiállítása

¹²²⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_\(1875\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_(1875))

¹²²⁷ Salzburger Volksblatt, Januar 1876-01-04

A hajó valamikor 1880-1889 között¹²²⁸

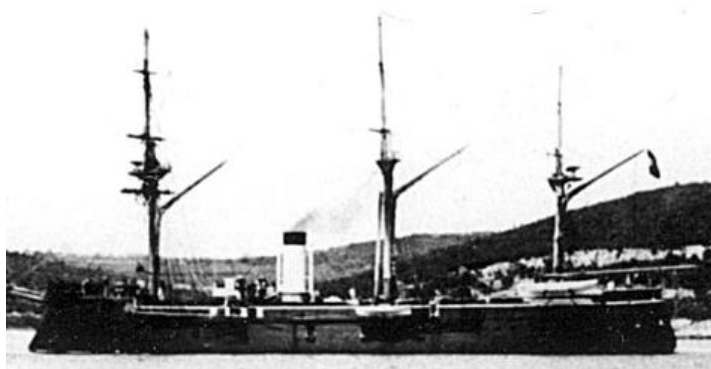
1874.

1847.04.29-i hír: „A magyar delegáció tengerészeti albizottsága ma a rendes budget hat első czimét tárgyalta le és csak a 6-ik czimnél: »A hajók jó karban« tartására fölvelt költségből törölt 240,000 forintot, és pedig az »Eugen« és »Don Juan d’Ausztria« hajók kijavítására felvett előirányzatból egyenként 60 ezer frtot törölt, a »Kaiser Max« költségéből 90 ezer frtot.”¹²²⁹

Tervezett költségvetés 1. »Donau« corvette építésének folytatása 294.500 frt. 2. »Prinz Eugen« fregát 230.000 frt. 3. »Kaiser Max« fregát 590.000 frt. 4. »Don Juan d’Austria« 590.000 frt. 5. »Ferdinand Max« vértés fregát 186.000 frt.¹²³⁰

A »Prinz Eugen« páncélhajóra 170,000 ft, »Kaiser Max« ra 500,000 ft, »Don Juan d’ Ausztria« ra 500,000 ft-ot szavaztak meg.¹²³¹

Igen érdekes, hogy lényegében három azonos hajó építéséről van szó, de ennek ellenére a pénzügyi bizottság, eltérő összegekben gondolkodik hajónként.

1232

¹²²⁸ [https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_\(1875\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_(1875))

¹²²⁹ A Hon, 12. évfolyam, 1874-04-29 / 98. szám

¹²³⁰ Budapesti Közlöny, 8. évfolyam, 1874-04-30 / 98. szám

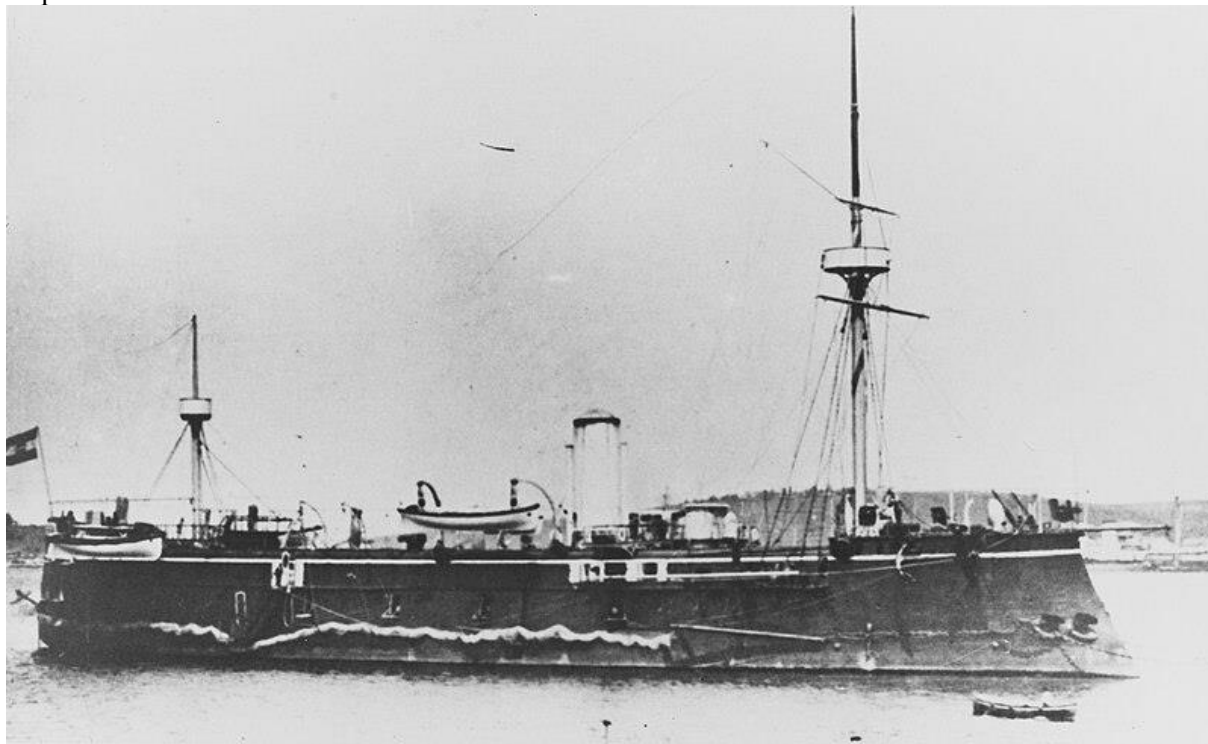
¹²³¹ A Hon, 12. évfolyam, 1874-05-16 / 112. szám

¹²³² Quelle: Marine-Gestern-Heute, Nachrichten aus dem Marinewesen, 11. Jahrgang, 2.Heft, Juni 1984

https://www.heeresgeschichten.at/marine/kasematt/max/kaiser_max_1.htm

„VI. czim a »hajóhad karban tartása, pótlása s üzlete« a) és b) alatti alczimekre nincs észrevétel, ellenben a c) alatti alczimnél szerződésileg átadott hajóépítések gépek, s kazánokra a pénzügyi albizottság több rendbeli törlést javasol és pedig a »Prinz Eugen«, »Kaiser Max« és »Don Juan d’Austria« fregaták vasszerkezetű pótlására, összesen 24.000 frtot.”¹²³³

A pénzügyi vitákból is látszik, hogy milyen nehéz helyzetben volt ekkor a flotta. Bújtatott flottafejlesztés folyik, a régi hajók névleges átépítése által, miközben gyakorlatilag új hajók épülnek. Az új hajók építéséhez viszont kevés a költségvetési keret, mert a kellő pénzt nem adják meg, mondván, hogy csak átépítésről van szó.

*Kaiser Max valamikor 1892 után*¹²³⁴

1875.

1875.04.03-án Triesztben I. Ferenc József császár és király, valamint Carl Ludwig és Ludwig Viktor főherceg meglelkintette a **Kaiser Max**-ot és **Don Juan d’Austria**-t.¹²³⁵ Ekkor épp a hajókra a páncélzatot szerelték fel.

„1. »Prinz Eugen« vértés fregatta átépítésének folytatása 170,000 frt, 2. »Kaiser Max« vértés fregattá átépítésének folytatása 551,000 frt, 3. »Don Juan d’Ausztia« vértés fregattá átépítésének folytatása 551,000 frt.”¹²³⁶

A »Kaiser Max« és »Don Juan d’Ausztia« hajókra 1.102.000 frt megszavaztatik.¹²³⁷ Az előzőekhez képest a végszavazásnál nem került szóba a Prinz Eugen, de ez csak sajtóhiba.

1875.10.06-i hír: „A „Prinz Eugen”, „Kaiser Max”, „Don Juan d’Austria” páncélozott fregattok fatörzsének cseréje vasépítéssel”, a kormány által támogatva.¹²³⁸

1. »Prinz Eugen« fregát építésének a folytatására 170,000 frt, 2. »Kaiser Max« fregát építésének folytatása 551,000 frt, 3. »Don Juan d’Austria« építésének folytatása 551,000 » frt.”¹²³⁹

¹²³³ Budapesti Közlöny, 8. évfolyam, 1874-05-16 / 111. szám

¹²³⁴ https://commons.wikimedia.org/wiki/File:SMS_Kaiser_Max_after_1892.jpg

¹²³⁵ Die Presse, April 1875-04-04

¹²³⁶ A Hon, 13. évfolyam, 1875-09-21 / 215. szám

¹²³⁷ A Hon, 13. évfolyam, 1875-10-09 / 231. szám

¹²³⁸ Neues Fremden-Blatt, Oktober 1875-10-06

¹²³⁹ Budapesti Közlöny, 9. évfolyam, 1875-10-26 / 245. szám

1875.12.28-án bocsátották vízre. Mivel hivatalosan átépítésről és nem új hajó építéséről volt szó, a vízrebocsátása nem volt hír értékű a magyar sajtóban. Az osztrák lapok viszont írtak róla.

(A „Kaiser Mar” casematt hajó vízre bocsátása) 28-án. Reggel 9 órakor a "Kaiser Max" nevű hajóját vízre bocsátották a "Stabilimento tecnico" Trieszt melletti hajógyárában. Az említett hadihajó teljesen egyforma ikertestvére annak, amelyet október 25-én építettek. Ez az ugyanabban a hajógyárban vízre bocsátott „Don Juan d'Austria” casematt hajó. Maga a vízrebocsátás rendkívül jól sikerült. Az egész művelet gyorsan és zökkenőmentesen zajlott, a legcsekélyebb incidens sem állította meg a látványt, aminek kedvezett a csodálatos időjárás. Egy adott jelre a hatalmas hajó a hullámokba siklott a nézők ruhalengetése és hurrá kiáltása mellett. Jelentős számú meghívott vendég volt jelen, köztük: kormányzó Freiherr v. Pino-Friedenthal, Contre-Admiral Freiherr v. Pez, Penneke őrnagy a württembergi herceg képviselőjében, Hofrath Winkler, elnök Ritter v. Alber, Hofrath Ritter v. Pichler, Friedrich Bömches kikötőépítési vezető stb. Az indulás után az egész nagy társaság bement a hajógyár nagytermébe, ahol büfét szolgáltak fel. Az Igazgatóság részéről F. Regensdorf úr javasolta a pohárköszöntőt a császárra. Contre-Admiral v. Pet kiemelte a „Stabilimento tecnico” előnyeit és fontosságát. 11 órakor ismét lementek a Molo S. Carlo-hoz. Az új Casematt hajót v. Romako a k.k. főmérnök tervei szerint tervezték és az építést Konrad Weizner tengerészmérnök vezette. Ebéd után azonnal társa a „Don Juan d'Austria” mellé vontatták az új hajót. Az új kazamata hajó hossza 229 láb, legnagyobb szélessége 48 láb 3 hüvelyk, merülése a gerincnél 17 láb 8 hüvelyk, a kormányznál 21 láb, a magassága 20 láb 2 hüvelyk, a páncél vastagsága a vízvonal felett 8 hüvelyk, a teak falak vastagsága 10 hüvelyk, a vízkiszorítása 3554 tona.¹²⁴⁰

A "Don Juan d'Austria" és a "Kaiser Mare" egyenként nyolc 21 centiméteres (nyolc hüvelykes) rövid csövű Krupp öntöttvas csuklós lövegtalpra szerelt ágyút kap. A hajó legénysége 370 (375) fő körüli, ebből 38 fő tiszt, 250 fő tengerész és tüzér, 13 fő kormányos, 8 fő rendész katona, 53 fő gépész a hajóműveknél, és volt még további 9 fő szakember és 4 fő egyéb alkalmazott.¹²⁴¹

Magyar Statistikai Évkönyv, 1875 (5. évfolyam, Budapest, 1878) XII. Haderó-t ismertető része az SMS Kaiser Max-ot, a Don Juan d'Austria-t és a Prinz Eugent, mint aktív hadihajókat kezeli 1875-ben, noha akkor még javában épültek csak.¹²⁴² Tehát, még visszamenőleg is meghamisítják a statisztikát, csak hogy álcázzák azt, hogy új hajókat építettek.

1876.

„Nem oly nagy szerepet játszik az indukált magnetismus. Erre nézve Flinders azt találta, hogy a hajó északi szélességek alatt déli, déli szélességek alatt pedig északi mágnességet mutat a Földtől elfordított részén, vagyis a fedélzeten. Az indukált mágnesség legcsekélyebb az egyenlítő, nagyobb a sarkok közelében. Miután ezen mágnesség befolyása az iránytűre nemcsak a geographiai helyzettől, hanem egyszersmind a hajó helyzetétől is függ, nagyon fontos annak ellensúlyozása kiegyenlítő készülékek segítségével: Fa hadihajón a delejt eltérítése legfeljebb 5—6°, míg vashajókon 30 és több fokra is rúghat. A „Kaiser Max" nevű ausztria-magyar birodalmi páncélfregatt szabályzó tájolója 3-3 fok eltérést mutat.”¹²⁴³ Nem egyértelmű, hogy a cikk az 1874 előtti fa építésű, de öv és kazamata páncélos hajóra utal, vagy a még épülő fém szerkezetű hajóra.

1876.11.09-én a haditengerészet átvette a hajógyártól.¹²⁴⁴

1877.

A hajó 1877.05.08-án kezdte meg a tengeri gyakorló útjait Pola vizein. Kísérleteket folytattak a Hirsch és a Griffith féle hajócsavarokkal.

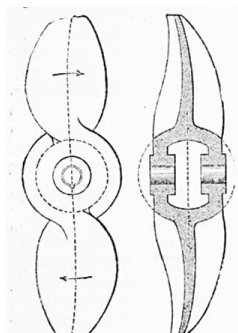
¹²⁴⁰ Neues Fremden-Blatt, Dezember 1875/1875-12-31

¹²⁴¹ Salzburger Volksblatt, Januar 1876-01-04

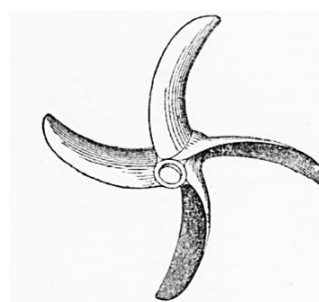
¹²⁴² Magyar Statistikai Évkönyv, 1875 (5. évfolyam, Budapest, 1878) XII. Haderó

¹²⁴³ Természettudományi Közlöny 8. évfolyam, 1876-04-01 / 80. füzet

¹²⁴⁴ <https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf>

Griffith hajócsavar

Hirsch hajócsavar

A Griffith hajócsavar „golyóalakú agygyal és oly hajlított szárnyakkal, melyeknek legnagyobb szélessége megközelítőleg a szárny hosszának közepére esik. A csavarszerűleg hajlított szárny azonban csak egy tökéletlen hajító-gép, mely a vizet tekergődző, egymástól eltávolodó sugarakban, egy forgó vízoszlop alakjában tolja el magától és ennél fogva a hajtóerőt nem használja ki kellőképpen, miután a felkavart víznek egy része nem hátra, de oldalra tódul. Hogy a mozgásban levő víz sugarak inkább egymáshoz zárkózzanak és a víznek az oldalak felé való kitérése a minimumra szoríttassék, Hirsch oly P.-szárnyakat használ, melyeknek hajlított lapjai a Griffith-P alakjához hasonlítanak ugyan, de végvetületükben egy körívnek alapját képezik, mely a konkáv módra hajított felületével a vizet felveszi. Habár a Hirsch-féle P. (propeller) hatása a hajó hátra meneténél, melynél a P. konvex felülete jön működésbe, nem nagyobb, mint a Griffithé, a hajó előre futásánál, mely mégis csak a fő dolog marad, határozottan több előnyt biztosít.”¹²⁴⁵

„Végül érdekesnek tartjuk a monarchia haditengerészetének jelenlegi állását feltüntetni. Volt összesen a múlt év végén 56 hadihajónk, beleértve a dunai monitorokat is. A többek nevei következők : „Albrecht“, „Custozza“, „Eugen“, „Ferdinand Max“, „Habsburg“, „Helgoland“, (Don) „Juan d’Austria“, „Kaiser“, „Kaiser Max“, „Lissa“, „Salamander“, „Tegetthoff“ vértés hajók, „Radetzky“ és „Laudon“ fregatták, Aurora, Dandolo, Duna, Tasana, Friedrich, Trundsburg, Helgoland, Minerva, Saida, Zrínyi corvetták, Abatros (Albatros?), Aretusa, Kerka, Narenta, Nantinus seonerek, Fantasie és Greif jachtok, Dalmat, Genua, Sasego és Velebich ágyúnaszádok, stb.”¹²⁴⁶

„**Don Juan d’Austria**“, 3550 tonna, 650 lóerő, 16 ágyú, 222 karabély, 87 revolver, 111 kard, 390 ember (1. tartalék) ; „**Max**“, 3550 tonna, 650 lóerő, 16 ágyú, 222 karabély, 87 revolver, 111kard, 390 ember (1. tartalék); „**Eugén**“ (épülőfélben).”¹²⁴⁷

1878.

„A középtengeri hajórajt képezendő «**Don Juan**», «**Kaiser Max**» kazamatta és a «Habsburg» pánczélos hajókon, továbbá a mintegy két héttel ezelőtt szolgálatba helyezett «Castozza» és «Kaiser» kazamatta-hajókon kívül felszerelés alá vették az «Erzherzog Albrecht», «Lissa», «**Prinz Eugen**», «Ferdinand Max» és «Salamander» pánczélos hajókat is, úgy hogy pánczélos kottánk hét kazamatta hajóból és három pánczélos fregattéból áll, felszerelve a legnagyobb kaliberű 100 ágyúval, melyek közül 48 Armstrong, 52 pedig Krupp-féle.”¹²⁴⁸

1878.02.05-i hír: „Triest, febr. 4. A Kaiser Max kazemát hajó és a »Habsburg« pánczélfregatt felszereltettek; parancsnokaik Nölting (Pölting) és Lindner kapitányok.”¹²⁴⁹

1878.02.07-től felszerelve és beosztva a levantei századhoz, májustól Bocche di Cattaro-ban volt.

¹²⁴⁵ A Pallas nagy lexikona, 14. kötet: Pillera-Simor (1897) P / Propertius

¹²⁴⁶ Ellenőr, 9. évfolyam, 1877-03-02 / 60. szám

¹²⁴⁷ Ellenőr, 9. évfolyam, 1877-06-09 / 196. szám

¹²⁴⁸ Háború-Krónika, 1877-1878 59. szám

¹²⁴⁹ A Hon, 16. évfolyam, 1878-02-05 / 33. szám

Die Presse, Februar 1878-02-05

Pola, 1878.02.12. „A »Kaiser Max« kazemat hajó ma elindult a Levanteba, a »Habsburg« pánczélfregat Barry ellentengernaggyal alkalmasint holnap megy utána.”¹²⁵⁰

1878.02.16-án futott be Syra-ba a **Kaiser Max** és a **Don Juan d’Austria**. Itt 1878.02.21-ig maradtak. Innét Smyrnába mennek tovább.¹²⁵¹ Ott 1878.02.22-1878.03.13-ig voltak. A következő megálló Larnaca 1878.03.17-1878.04.29-ig. Megpróbált segíteni a Larnaca közelében zátonyra futott Sfinx Lloyd gőzösnek, mely fiatalokat szállított a fedélzetén. A levontatási kísérlete nem járt sikerrel. Ez után Korfu következett 1878.05.02-03 között. A Cattarói öbölbe 1878.05.05-én futott be, és Megline előtt vetettek horgonyt.¹²⁵² Ide a hajókat a török birodalom meggyengülése miatt küldték.¹²⁵³

„C. szerződésileg kiadott hajóépítések, gépek és kazánok, 2. tétel „**Prinz Eugen**“ fregat 502 frt 2 kr. 3. tétel „**Kaiser Max**“ fregat 189 frt 347a kr. 4. tétel „**Don Juan d’Austria**“ fregat 189 frt 3472 kr. 5. tétel „Ford. Max“ vértés 1076 frt 16 kr. 6. tétel. Pótkazánok 2037 frt 26 kr.”¹²⁵⁴

1878.06.14-én Polában volt a **Don Juan d’Austria** és a **Kaiser Max**.¹²⁵⁵

1878.07.28-án Ragusából Gravosába szállította a 27. gyalogezred részeit.

1878.08.04-13-15-én a hadsereg kérésére Ali Pasa török dandárját a Lloyd „Pollux”, „Venus”, „Saturnus”, „Castore” valamint az „Apollo” gőzhajókon szálltak el az albániai Prevesába. A hajókat az SMS Kaiser Max fedezte.¹²⁵⁶

1878.09.09-én török csapatszállító gőzösoket, a Castore-t és az Apollo Lloyd-ot kísérte Trebinjéből az albániai Prevesába.¹²⁵⁷

1879.

1879.02.08-i hír: „Pólában a „Kaiser Max“ és „Don Juan d’Austria“ kaszamáta hajókat szolgálaton kívüli állapotba, a „Fasana“, „Zrínyi“ és „Aurora“ korvetteket pedig az első tartalékba helyezik.”¹²⁵⁸

Fiume, 1879.05.16. (Ered. sürg.) Tegnap a »Kaiser Max« osztrák-magyar pánczélos hajó, ma az »Európa« olasz hadigőzös érkeztek Fiumébe.¹²⁵⁹

Ebben az évben 1 hónapig volt az aktív századhoz, és 11 hónapig volt tartalékban. Ekkor a hajó fedélzetén forgatható lövegtalpú torpedóval végeztek kísérleteket.¹²⁶⁰

Az SMS Kaiser Max és testvérhajói a statisztika szerint egyenként 3550 tonnásak és 650 névleges löerejük.¹²⁶¹ Ez áll a korábbi és a későbbi éves statisztikai kimutatásokban is.

1880.

Ebben az évben tartalékban volt és csökkentették a vitorlázatát és az előárbocát. Ez után már csak egy vitorla rúdja maradt az előárbocon.

Kísérleti célra felszereltek rá egy újabb 35 cm-es torpedóvetőt.

¹²⁵⁰ Pesti Napló, 29. évfolyam, 1878-02-13 / 40. szám

¹²⁵¹ Neuigkeits-Welt-Blatt, März 1878-03-01

¹²⁵² <https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf>

A Hon, évfolyam, 1878-05-10 / 114. szám

¹²⁵³ Fővárosi Lapok 1878-05-11 / 109. szám

¹²⁵⁴ Ellenőr, 10. évfolyam, 1878-06-06 / 282. szám

¹²⁵⁵ Neue Freie Presse, Juni 1878-06-14

¹²⁵⁶ <https://old.kuk-kriegsmarine.it/navi/corazzate/kaiser-max/scheda-nave-de.html>

¹²⁵⁷ Quelle: Marine-Gestern-Heute, Nachrichten aus dem Marinewesen, 11. Jahrgang, 2.Heft, Juni 1984

https://www.heeresgeschichte.at/marine/kasematt/max/kaiser_max_1.htm

¹²⁵⁸ Pesti Hírlap, 1. évfolyam, 1879-02-08 / 38. szám

¹²⁵⁹ A Hon, 17. évfolyam, 1879-05-27 / 128. szám

¹²⁶⁰ <https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf>

¹²⁶¹ Magyar Statistikai Évkönyv, 1879 (9. évfolyam, Budapest, 1882) XI. Haderő

1881.

A hajó elektromos világítást kapott.¹²⁶² Ebben az évben tartalékban volt.

1882-ben megkötötték a Hármasszövetséget, Németország, Olaszország és az Osztrák-Magyar Monarchia között. Ettől kezdve hivatalosan megszűnt az olasz tengeri fenyegetés, ami nagyban visszavetette a flotta fejlesztését.¹²⁶³

1883.

A hátsó parancsnoki hidat eltávolítása, és 47 mm-es revolver ágyúkat szereltek fel rá.

1884.

1884.05.18 (28) – 1884.07.21(28) között volt aktív szolgálatban.

„Az előzetes gyakorlatokat a nyílt tengeren ma (1884.06.19.) kezdték meg és egész a jövő szerdáiig folytatják. A hajók estére mindig visszatérnek a kikötőbe s az éjszakát horgonyon töltik. A király július 7-én érkezik meg Polába és az ottani törzskari épületben száll meg.”¹²⁶⁴

„A hajóhad 1884.06.23-án hagyta el Polát hadgyakorlat végett. A torpedó-hadosztály elvált a hajóhad zömétől, mert parancsot kapott, hogy a következő napon támadja meg a Trieszt felé haladó hajórajt s ezt a feladatát pompásan oldotta meg 24-én Cittanuovo irányában. Kevés tengerészeti manőverhez kell olyan tartós gyakorlat, mint azokhoz, melyeknek az a célja, hogy sebesen haladó hajó ellen támadást intézzen Torpedó-naszád. A torpedó-naszád keresi az ellenséget a sík tengeren; még nem fedezte föl, hathét mértföldnyire van az ellenségtől s mindenekelőtt irányát kell meghatároznia, melyet követnie szükséges, hogy bizonyos hegyes szög alatt 300 méternyi távolságra jusson az ellenséges hajóhoz. S eljutni e pontra, mely a láthatáron semmivel sincs jelezve, nagyon nehéz feladat. Ez a pont nemcsak a naszád saját gyorsaságától és irányításától függ, mert az ellenség nem áll egy helyen, hanem szüntelenül mozog. A torpedó-naszád parancsnoka tehát saját szemmértéke szerint kénytelen cselekedni. Meg kell becsülnie az ellenség gyorsaságát és irányát s ezt a maga sebességével kombinálva, amaz irányba kell tértnie saját hajójával, mely ezt hat-hét mértföld hátrahagyása után nemcsak 300 méternyire, hanem e távolságra bizonyos hegyes szög alatt juttatja az ellenség elejére. Ha becslése helytelen, a támadás is meghiúsul. A torpedó-naszádra nézve legkedvezőtlenebb viszonyok közt s a torpedók elhárítására szánt mitrailleusók és revolver-ágyúk brilliáns tüzelése mellett is föl lehet tenni, hogy ha öt torpedónaszád megtámad egy hajót, négyet megsemmisíthetnek, de az ötödik megmenekül. Június 24-én pompásan rendezett formációban vetett horgonyt a hajóraj Muggia öblében. Hat órákor díszbéd volt tiszteletére Pretis helytartónál. A flotta, eddigi gyakorlatainak fém pontja volt az a manőver, melyet június 25-én végzett a trieszti öbölben. A hajóraj két hadosztályra szakadt. Az első hadosztály báró Pitner Miksa ellentengernagy parancsnoksága alatt Lissa kazamata-hajóból, továbbá Erzherzog Ferdinand Max és Habsburg páncéloshajókból állott; a második hadosztály báró Manfroni Mórícz ellentengernagy parancsnoksága alatt Tegetthoff, **Kaiser Max** és **Prinz Eugen** kazamata-hajókból alakult. Az elsőhöz Kerka ágyúnaszád, a másodikhoz Elisabeth torpedó-szerhajó volt beosztva repetiteur gyanánt. Minden hajót egy-egy torpedónaszád követett. Reggel hét órákor kitűzték Sterneck báró tengerészeti parancsnok vezérhajójára a jelző lobogót, mely indulást és ékformációt parancsolt. Az első hadosztállyal a jobb, a másodikkal a balszárnyán, megindult a hajóraj nyugat felé, hogy Punta Grossa irányába jutva, egy ágyúlövésnyire elszakadjon s így tért nyerjen a manőverre....”¹²⁶⁵ Ezt a hadgyakorlatot nevezték trieszti csatának.¹²⁶⁶

¹²⁶² <https://old.kuk-kriegsmarine.it/navi/corazzate/kaiser-max/scheda-nave-de.html>

¹²⁶³ Földi Pál: Az Adria királynője: Az Osztrák-Magyar Haditengerészet története 1870-1918, Csengőkert Kiadó, 2015.

¹²⁶⁴ Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-06-19 / 168. szám

¹²⁶⁵ Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-07-05 / 184. szám

Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-06-25 / 174. szám

¹²⁶⁶ Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-06-27 / 176. szám

Magyar Polgár, 18. évfolyam, 1884-06-27 / 147. szám

1884.06.30-án a Sterne ellentengernagy vezette flotta, a Lissa, Habsburg Ferdinand Max, **Prinz Eugen**, **Kaiser Max** és a Kerka valamint a Triest gőzös a polai Fasana csatornában horgonyzott.¹²⁶⁷ Délután taktikai manővereket hajtottak végre.¹²⁶⁸

1884.07.08-án részt vett Pola előtt a császár és Rudolf koronaherceg, trónörökös jelenlétében megtartott flottagyakorlaton.¹²⁶⁹

Fiume, 1884.07.16. 'A hajóraj mai gyakorlata rendkívül jól sikerült. Részt vett benne hat páncélos hajó hat torpedó-gőzössel. Hajóparancsnok és a gyakorlat vezetője Pittner ellentengernagy volt a „Lissa“ páncélossal, mely alá a „Ferdinand Max“ és a „Habsburg“ páncélos hajó tartoztak. Pittner egyszersmind az első hadosztály parancsnoka is volt. A második hadosztály parancsnoka Monfroni ellentengernagy volt a kettős gépezetű „Tegetthoff“ páncélossal, melyhez az „**Eugen**“ és „**Kaiser Max**“ páncélos hajók tartoztak... A hajóraj hajói négy órákor kezdtek fűteni és hét órákor menetkészen voltak.”¹²⁷⁰ A hadgyakorlatot több újság részletesen tárgyalja.

„Pola, 1884.07.19. Ma volt az egyesült páncéloshajó és torpedó-csapatok zárgyakorlata. A holnapi ünnepiességek folyamán alkalma lesz a tengerészetnek, hogy a király ő felsége hajóhad parancsa fölött örömét nyilvánítsa. Holnapután a Ferdinand Max, Habsburg, Tegetthoff, **Prinz Eugen**, **Kaiser Max** és a torpedónaszádok kilépnek a hajóraj kötelékéből és lassankint tartalékba helyeztetnek.”¹²⁷¹

Polából írják 1884.08.28-áról: Hajórajunk a sikeres gyakorlatok után még korántsem adja magát pihenésre. A nagy hajórajból, mely a király előtt gyakorlatozott, a Lissa, **Kaiser Max**, **Prinz Eugen** Erzherzog Ferdinand Max és a Habsburg páncélos fregattok, vala tartalékban, azaz kevés számú legénységgel marad a kikötőben.¹²⁷²

1885.

1885.04.17-én felszerelése elindult, 20-án felveszi a személyzetét, 22-én próbaútra ment és 24-én feltöltötte a készleteit.¹²⁷³ 1885.05.01-1885.07.19 (20). között volt aktív szolgálatban. A hajót ebben az évben 1885.07.19-én szerelték le.

„A tengerészeti hadgyakorlatok máj. 1-én megkezdődtek azzal, hogy az abban résztvevő hajók teljes felszereléssel szolgálatba léptek. Az I. hadosztály a »Lissa« casematahajóból, mely Pittner báró ellentengernagy hajója, a »Habsburg« páncélos fregattéből és az »Erzherzog Ferdinand Max«-ból. A második hadosztályhoz tartoznak a »**Prinz Eugen**«, mely Spaun báró hajója, és a »**Kaiser Max**«. A harmadik hajóhad hat torpedónaszádból áll, melyhez a naszádok főhajója a »Kaiserin Elisabeth« csatlakozik. A hajóraj fölött, mint már említik, Sternegg báró tengernagy fog parancsnokolni, s vezénylete alatt a tulajdonképeni hadgyakorlatok jún. 1-én kezdődnek meg Pola mellett. Jelenleg már folynak a részlehadgyakorlatok Pittner báró ellentengernagy felügyelete alatt.”¹²⁷⁴

Az idei flottagyakorlatok. A hajóhad ez idén is megtartja gyakorlatait, mégpedig a tavalyi módosítások mellett. Az évégből felszerelt gyakorló hajóraj május elseje óta szolgálatban van s a következőképp van összeállítva: az első hadosztályban van Lissa kazamata-hajó, mint Pittner báró ellentengernagy zászlóshajója s ezenkívül hozzá tartoznak a Habsburg és Erzherzog Ferdinand Max nevű hajók. A második hadosztályt alkotja: a **Prinz Eugen** kazamata-hajó, mint Spaun báró parancsnok zászlóshajója a **Kaiser Max** nevű hajóval együtt. A harmadik hadosztály hat számozott torpedónaszádból áll, melyhez a Kaiserin -Elisabeth Torpedó-anyahajó sorakozik. A parancsnok jeleit a Lussin nevű torpedóhajó fogja

¹²⁶⁷ Das Vaterland, Juli 1884-07-01

Die Presse, Juli 1884-07-01

¹²⁶⁸ Neuigkeits-Welt-Blatt, Juli 1884-07-02

Die Presse, Juli 1884-07-01

¹²⁶⁹ Das Vaterland, Juli 1884-07-09

¹²⁷⁰ Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-07-16 / 195. szám

¹²⁷¹ Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-07-20 / 199. szám

¹²⁷² Egyetértés, 18. évfolyam, 1884-09-02 / 243. szám

¹²⁷³ Die Presse, April 1885-04-17

¹²⁷⁴ Nemzet, 4. évfolyam, 1885-05-23 / 978. szám

ismételni. Az egyesített hajóhad főparancsnoka Sterneck báró altengernagy lesz, ki már június elsején elutazik Pólába.¹²⁷⁵ A hajók a torpedótámadásokat és azok elhárítását gyakorolták.¹²⁷⁶

Az 1885 júniusi hadgyakorlaton a hajók éles lőszerrel, parti célokat vettek tűz alá.¹²⁷⁷

Korszerűsítették a hajtóművét és felszerelték végleges formában az orr- és tat, valamint a két oldali 35 cm-es torpedóvetőket. Ekkor kormányművét is korszerűsítették gőzhajtással.

1886.

Pola, 1886.02.05. (Eredeti távirat.) „A keleti escadre kiegészítése végett a »Kaiser Max« kasemathajót szerelték fel és **Kréta** felé indítják.”¹²⁷⁸ 1886.02.09-én fejeződött be a felszerelése.

„Egy másik hadihajónk, a »Kaiser Max«, viszont most készülődik féligmeddig harcias útra: a Görögország elleni tüntetésre. Az egész tüntetés azonban alkalmasint igen ártatlan lesz, kivált a legújabb londoni hírek szerint. Az angol új kormány előre kijelenti, hogy a Görögország elleni flotta-tüntetésben nem hajlandó odáig menni, hogy a tüntetésnek valami támadó jellege legyen; a franciák is így gondolkoznak s képzelhetni, mennyire meg fognak ijedni a görögök a sétahajózástól, mikor az impozáns európai flottának tilos lesz a lövés.”¹²⁷⁹

„A „Max“ osztrák-magyar hadihajó tegnapelőtt (1886.02.11-én) indult el 400 főnyi legénységgel Pólából, hogy a Görögország ellen tüntető európai hajórajhoz csatlakozzék.”¹²⁸⁰ 1886.02.11-i hír szerint a hajó parancsnoka Peter Grancic (Grandics) sorhajókapitány. Sorhajóhadnagyok: Barts, Ritter von Jenik, Sertics és Schmidt, sorhajózászlósok: nemes Andaházy, Dejak, Löfler, Georgius, hajóorvos Dr. Neugebauer.¹²⁸¹ Csütörtökön, 1886.02.11-én indul a hajó a krétai Suda öbölbe.¹²⁸²

„Monstre regatta. A Suda-öbölben (Kréta) összegyűlt nemzetközi hajóraj, a Görögország elleni flottademonstráció hiányában, békés mulatsággal tölti idejét. A múlt hetekben nemzetközi regattát rendeztek, melyhez hasonló még nem igen volt. Összesen 119 csónak versenyzett. Öt számban az osztrák-magyar »Radetzky« és »**Kaiser Max**« páncélos hajók csónakai is részt vettek s egy első, három második és egy harmadik díjat nyertek. Az idő elég kedvező volt s a regatta az angol tengernagy és főparancsnok, lord John Hay védnöksége alatt folyt le.”¹²⁸³

„Görögország magatartása mindinkább fenyegetőbbé válván, a nemzetközi hajóraj Kréta szigetén a Suda öbölben gyülekezett össze. Részükről a »Radetzky« fregatta, a »**Kaiser Max**« páncélos, a »Hum« ágyunaszád, a »Lussin« torpedó-czirkáló, hat torpedósajka és az »Erzsébet« torpedó-raktárhajóból álló osztály vett részt a demonstrációban. A Suda öbölben hetekig tartó veszteglés után végre a görög partok elzárolására adatott ki parancs. Az osztrák-magyar osztálynak feladata volt a voloi öblöt és Negroponte éjszaki bejárást elzárni. Az olasz raj Negroponte déli bejárást és a Doro csatornát blokkolta. Az angolok, kikhez egy német páncélos csatlakozott, a Malea foktól a Colonna fokig terjedő vonalat őrizték és ide csatlakoztak azután az oroszok. Byra szigete szolgált központul a nemzetközi hajóraj egyes osztályai között való távírói összeköttetésre. Az osztrák-magyar hajóraj május 16-án Volo előtt megérkezvén, a Radetzky és Hum kémszemlét ejtettek meg a különböző csatornában. Az Erzsébet pedig a hat torpedósajkával Skyathos szigeténél, mely a torpedóhajók főállomása volt, horgonyt vetvén, ott az osztályparancsnok kiáltványát az elrendelt zárlatról, melyben azonban az osztrák-magyar hajóraj békés szándéka kellőleg hangsúlyozva volt, kiosztották; egyúttal azonban a skyathosi távíró állomást leszerelték, ami hadi szempontból vált szükségessé, nehogy onnan a zároló hajók mozdulatairól híradassék. Már ugyanaz nap sikerült az Erzsébetnek több görög hajót elfogni. Ugyanaz napon a Radetzky három görög hajót, melyek a zárlatot áttörni igyekeztek, fogott el. Másnap pedig az egyik

¹²⁷⁵ Egyetértés, 19. évfolyam, 1885-05-22 / 140. szám

¹²⁷⁶ Nemzet, 4. évfolyam, 1885-07-04 / 1018. szám

¹²⁷⁷ Die Presse, Juli 1885-07-10

¹²⁷⁸ Nemzet, 5. évfolyam, 1886-02-06 / 1234. szám

¹²⁷⁹ Fővárosi Lapok, 23. évfolyam, 1886-02-07 / 38. szám

¹²⁸⁰ Budapesti Hírlap, 6. évfolyam, 1886-02-13 / 44. szám

¹²⁸¹ Neuigkeits-Welt-Blatt, Februar 1886-02-11

¹²⁸² Wiener Allgemeine Zeitung, Februar 1886-02-10

¹²⁸³ Fővárosi Lapok, 23. évfolyam, 1886-03-08 / 67. szám

czirkáló torpedósajka szintén elfogott egy görög schooner, és 22-ig összesen tizennégy hajó esett foglyul, mire azután a görögök további kísérletekkel felhagytak és a Skyathos szigeti táviróállomás újabb megnyitása megengedett. Május 26-án a zárlat már csak a Trikiri csatornára szorítkozott, míg végre június 7-én egészen meg lett szüntetve és az elfogott hajók, melyek időközben hajórajunktól nyerték élelmezésüket, szabadon bocsáttak. A zárlat ideje alatt semmiféle összeütközés nem történt, amit ilyenekről azon időben egynémely lap híresztelt, mesénél nem egyéb, ellenkezőleg a lakossággal való érintkezés mindig a legszívélyesebb volt és hajórajunk ottan időzése a Skyathos szigetbelieknek bő jövedelemforrásául szolgált. A zárlati szolgálat pontos kivitele a fennforgott viszonyoknál fogva nehéz feladat volt és hadi tenyészetünk életrevalóságának újabb bizonyítékát szolgáltatta. Itt egyúttal alkalom nyílt torpedósajkáink hajózási tulajdonságaik és a villamos világító készülékek hasznosítása tekintetében igen értékes tapasztalatokat nyerni. Az előfordult műveletek a harcban előfordulható eseteknek elég hű képét nyújtották, miáltal bizonyos értelemben némileg pótolták az elmaradt hajórajai gyakorlatoktól várható tapasztalatokat.”¹²⁸⁴

(A Szuda-i blokádban 1886.02.16-1886.04.25 között vett részt.)

1886.04.28. „(A P. Hírlap eredeti távirata.) A pyraeusi flotta-tüntetésben Ausztria-Magyarország részéről a „Kaiser Max“ fregatté vesz részt.”¹²⁸⁵

1886.05.06-i athéni hír: „Az osztrák-magyar követ (Trauttenberg báró¹²⁸⁶) a „Kaiser Max“, a német követ a „Fridrich Karl“, az olasz követ az „Ancona“ és az angol követ a „Kareofort“ hadihajóra szállt. A „Friedrich Karl“ gőzös Smyrna vagy Konstantinápoly felé indult. A phaleuni öbölben most csak egy angol vétezzett hajó és a „Hanie“ török ágyúaszád horgonyoz.” London, május 7. Mint a Reuter-ügynökségnek Athénből tegnap esti kelettel távirják. Delyannisnak az öt hatalom jegyzékére adott válaszát és most nyújtották át a külföldi képviselőknek. Miután a követek a választ kevésbé tekintik kielégítőnek, holnap reggel Athénből el fognak utazni.”¹²⁸⁷

Negroponte = Euboea szigete a barna hosszú sziget¹²⁸⁸ Vólosz település = Demetrias, így ott van a voloi-öböl. ¹²⁸⁹ Az Osztrák-Magyar Monarchia hadihajói ezeken vizeken szolgáltak

¹²⁸⁴ Nemzet, 5. évfolyam, 1886-10-15 / 1483. szám

¹²⁸⁵ Pesti Hírlap, 8. évfolyam, 1886-04-29 / 118. szám

¹²⁸⁶ Székely Nemzet, 4. évfolyam, 1886-05-11 / 73. szám

¹²⁸⁷ Pesti Hírlap, 8. évfolyam, 1886-05-08 / 127. szám

¹²⁸⁸ https://en.wikipedia.org/wiki/Triarchy_of_Negroponte#/media/File:Greece_in_1210.svg

¹²⁸⁹ <https://hu.wikipedia.org/wiki/V%C3%B3losz>

Útja során érintette az Égei-tengeren: az S.M.S. Kaiser Max Korfut, a Suda-öblöt, Pireuszt, Kalamakit, Volost és Szalonikot.¹²⁹⁰

A bevetés pontos időbeli sorrendje:

Korfu 1886.02.13-14, Kréta Suda-öböl 1886.02.16-1886.04.25, Phalera 1886.04.27-1886.05.07, Pireusz 1886.07.05., Kalamaki 1886.05.08. Itt a nagykövét átszállt egy Lloyd gőzösre. Suda öböl 1886.05.08-09. és 1886.05.10-11, Volosz 1886.05.12-22., Zea 1886.05.23-1886.06.06., Szaloniki 1886.06.07-09., Suda öböl 1886.06.11-17., Pola 1886.06.22.¹²⁹¹

1886.06.23-án a hajót leszerelték. Elvégezték a kazáncseréket és felszerelték a 25 mm-es gépfegyvereit (szórólövegeit).

1886.08.02-i hír: „Az osztrák magyar monarchia vízi hadereje. A közös hadügyminisztérium tengerészeti osztályában a napokban dolgozták ki az osztrák-magyar tengeri flotta új beosztását s ezt tegnapelőtt adták ki a tengerészeti főhivataloknak. E szerint a hajóraj új beosztása a következőképpen történt meg: I. Főcsoport: „Rudolf koronaherceg” és „Ferdinand Max” kazamatahajók. Tegethoff, Custoza, Lissa, Albrecht, Kaiser, **Don Juan d’Ausztria, Kaiser Max, Prinz Eugen**, Habsburg páncélos fregattok . Rauther és Leopard torpedó hajók. Zára, Spalató, Sebenico, Lasin és Loup torpedó csónakok, Adler, Habicht, Falke, Sperber torpedónaszádok, Miramar, Greif, Fantasie czirkáló és jelző hajók. Ezekhez csatlakoznak a Kaiserin Elisabeth, Cyelop és Rela nevű nagy szállítóhajók a Gargano nevű tengeri katonai kórház és a Maros és Lajtha nevű folyamnaszádok. A főtörzshöz tartoznak a következő flottahajók : Radetzky, Lauden, Saida, Erzherzog, Friedrich, Falanz, Helgoland, Zrínyi, Frundsberg és Aurora páncélfregattok. Végül kilencz ágyúnaszád és pedig: Hum Nautilus, Albatros, Kerka, Narentatensego, Andreas Hofer, Triest és Taurus. II. mellékcsoport áll a Novara és Ferdinand Max tűzérhajókból, a Velebich, Carlatone, Schwarzenberg, torpedónaszádokból, az Artemisia és Chameleon czirkáló korvettekből, a Minerva folyamnaszádból és a Move és Bravó nevű szállító schoonerekből. A harmadik mellékcsoport hat fregattból áll, melyek a Salamander, Adria, Dandola, Belona, Alfa és Dalmata. Ez utóbbi csoport csak kiegészítő és őrszolgálatra alkalmaztatik. E szerint a magyar hadiflotta áll 66 kisebb nagyobb hajóból, melyekhez természetesen nincsenek hozzávéve a kis segédhajók és az apróbb torpedó Csolnokok. Az őszi flottagyakorlatokon már e beosztás szerint fognak működni. A főcsoport három szárnyra van osztva, melyekhez összesen 24 torpedónaszád és 40 torpedósajka tartozik. Az összes hajókon majdnem 500 ágyú van.”¹²⁹²

1887.

1887.02.17-25. között dokkban állt. Nagyjavítást hajtottak végre a főgépén, és beszereltek egy tengervíz desztilláló készüléket.

1887.06.08-1887.07.11-között volt aktív szolgálatban a Nyári Hajórajban.

1887.05.08-i hír: „A király ma adott engedélyt egy nagy gyakorlati hajóhadosztály felállítására, mely 9 én megkezdi gyakorlatait. A hadosztályt a következő hajókból állítják össze: Tegetthoff, Custoza és Erzherzog Albrecht kazamatahajók, Panther, Leopard és Lussin cirkálóhajók, 18 torpedónaszád, Elisabeth és Pola gőzösök, Sansego szerhajó s a Greif és Phantasie jelgőzösök. Június havában a torpedóhajók helyébe **Don Juan, Kaiser Max** és **Prinz Eugen** kazamatahajók lépnek a hajóosztályba.”¹²⁹³

„Hadi flottánk, mely most gyakorlatait végzi, ma érkezik Fiumébe. Hat páncélosból: az »Albrecht«, »Tegethoff«, »Custoza«, »**Don Juan D’Austria**«, »**Kaiser Max**« s »**Prinz Eugen**« páncélosokból áll

¹²⁹⁰ <https://old.kuk-kriegsmarine.it/navi/corazzate/kaiser-max/scheda-nave-de.html>

¹²⁹¹ <https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf>

¹²⁹² Ellenzék, 7. évfolyam, 1886-08-02 / 173. szám

¹²⁹³ Budapesti Hírlap, 7. évfolyam, 1887-05-08 / 126. szám

Pesti Hírlap, 10. évfolyam, 1888-10-29 / 299. szám

s két divízióra oszlik. Egyiket Buchta, a másikat Schaffer ellentengernagy vezényli. A főparancsnok báró Sterneck altengernagy a »Greif« yachtra vont a parancsnoki lobogót.”¹²⁹⁴

1887.07.04-i polai hír: „A „Miramare“-e érkezése után következtek a bemutatások, melyek után Buchta ellentengernagy parancsnoksága alatt elindult az „Albrecht“, „Tegetthof“, „Custoza“, „**Kaiser Max**“ és „**Don Juan**“ kazamatahajók, hogy a nyílt tengeren elhelyezzék a háromszög alakú céltáblákat a délutáni céllövészet számára. A dejeuner után ő felsége a „**Prinz Eugen**“ visszamaradt kazamata hajóra szállt és ezzel 2 órákor elhagyta a központi hadi kikötőt, hogy a tengeren a hajórajhoz csatlakozzék.”¹²⁹⁵ Miután egyszer valamennyi hajó elhaladt a céltáblák előtt, az egész hajóraj megfordult s újra elhaladt a céltáblák közt, most egyrésztől 400 és másrésztől 1600 méternyi távolságot tartva be s szórva a lövegeket. Miután a céllövés be volt fejezve, a hajók fedélzetén csakhamar helyre állították a békeállományt. A „Kaiser Max“ hajón egy fényképész is volt. Egyszerre jeladás érkezett az „Eugen“ hajóról, amelyen a király Mária Terézia főhercegnővel és az uralkodóház más tagjaival a lövések menetét figyelemmel kísérte. A király száz méternyi hajódistanciában levétni óhajtotta magát. „Eugen“ és „Max“ közeledtek, egyes személyeket a sátor alatt meg lehetett ismerni, de a fényképész a mély sajnálkozás látható jelei közt kijelentette, hogy, mivel a „Prinz Eugen“ árnyékban van, nem eszközölheti a felvételt.”¹²⁹⁶

1888.

Barcelonai út 1888.04.16-1888.06.09.

„Polában felszerelik az osztrák-magyar páncélos hajóhadat, mégpedig a Custoza, Tegetthoff, **Kaiser Max**, **Prinz Eugen**, **Don Juan d'Austria** páncélhajókat és több torpedónaszádot. E flotta április 27-én egyenesen Barcelonába indul a kiállítás megnyitására, azután a délfrancia és olasz partokat, Málta szigetét érintve, folytonos gyakorlatok közben visszatér a polai kikötőbe.”¹²⁹⁷

A flotta 1888.04.27-én indul el a polai kikötőből, egyenesen **Barcelonába** a kiállítás megnyitására. A kötelék a Custoza, Tegetthoff, **Kaiser Max**, **Don Juan d'Austria**, a **Prinz Eugen** kazamata hajók, és a Panther és Leopard cirkálók és a Magnet (Meteor).¹²⁹⁸

A spanyol partokon 14—20 napot tölt s a **dél-francia** és **olasz partokat**, **Máltát** stb. érintve hajóznak tovább Barcelonába. 1888.05.20-án volt a kiállítás megnyitása. 1888.06.01-én **Máltára** ért a kötelék.

1888.06.06-án egy 3-ik hajóhadosztály lépett akcióba: **Prinz Eugen**, **Kaiser Max** és **Don Juan d'Austria** páncélos hajók.¹²⁹⁹

(Útvonal időrendben: 1888.05.05-én futott ki Gravosából. 1888.05.11-27. Barcelona¹³⁰⁰. 1888.06.01-06. Málta. 1888.06.16-án visszaérkezett Gravosába.)

1888.06.18-án már hazai vizeken jártak és egy hadgyakorlaton vettek részt az Adriai tengeren.

*A hajó egyik gőzbarkája*¹³⁰¹

¹²⁹⁴ Fővárosi Lapok, 24. évfolyam, 1887-06-25 / 173. szám

Nemzet, 6. évfolyam, 1887-06-24 / 1730. szám

¹²⁹⁵ Budapesti Hírlap, 7. évfolyam, 1887-07-05 / 184. szám

¹²⁹⁶ Pesti Hírlap, 9. évfolyam, 1887-07-06 / 184. szám

Fővárosi Lapok 1887-07-06 / 184. szám

¹²⁹⁷ Néptanítók lapja 21. évfolyam, 1888-04-14 / 30. szám

Nemzet, 7. évfolyam, 1888-04-11 / 2018. szám

¹²⁹⁸ Nemzet, 7. évfolyam, 1888-04-20 / 2027. szám

¹²⁹⁹ Pesti Hírlap, 10. évfolyam, 1888-10-29 / 299. szám

¹³⁰⁰ Neue Freie Presse, Mai 1888-05-18

¹³⁰¹ <https://onebid.cz/cs/postais-zelenika-sms-kaiser-max-osztrak-magyar-haditengereszet-pancelos-fregattjanak-gozbarkaja-matrozokkal-k-u-k/1944506>

„Pólából írják jun. 18- diki kelettel: Az Adriai tenger partjai most békés időben azt a panorámát mutatják, a melyeket a tengeri ütközeteknél lehet látni. A flotta gyakorlata kezdődtek meg ismét s ez élénkíti meg az Adriát. A gyakorlatokra kirendelt tengeri haderő két rajra van különítve. Az egyik az a páncézhajó escadre, mely Manfroni ellenadmirál parancsnoksága alatt az imént tért vissza Máltából, a másik a torpedóraj, mely dr. Apatn ellenadmirál parancsnoksága alatt áll. A páncézhajó escadre a Custozza, **Kaiser Max**, **Prinz Eugen** páncézhajókból és a Leopárd torpedóhajóból, a torpedótámadások ellen való védekezésre teljesen felszerelt Pola hadigőzösből s hat elsőosztályú torpedónaszádból áll. A flotillát a Phantasie parancsnoki hajó, a Panther, a Tiger, a Meteor torpedóhajók s 12 másodosztályú torpedónaszád képezi. Hétfővel kezdődtek meg az ellenségeskedések, a torpedóraj már tegnap elindult, a páncélos hajók pedig most Gravozánál horgonyoznak. A trónörökös hazatértében pár napig szintén jelen lesz a gyakorlatokon.”¹³⁰²

„Az osztrák-magyar hajóraj egy osztálya fog október 10-én a nápolyi öbölbe indulni, hogy jelen legyen Nápolyban akkor, mikor Vilmos császár ott időzik. Az olasz sajtó már hetek óta foglalkozik ez eshetőséggel s flottánk megjelenésének nagy politikai jelentőséget tulajdonít. Sőt az olaszok mindenképpen francia-ellenes színezetet akarnak az ügynek adni, ámbár kétségtelen, hogy itt szó sem lehet tüntetésről. Hajórajunk megjelenése az olasz vizeken legfőljebb azt fogja bizonyítani, ami úgy is tudva van, hogy monarchiánk benső viszonyban áll Olaszországgal, de nem azt, hogy provokálni akarná Franciaországot. Az osztrák-magyar hajóraj a következő hadihajókból fog állani: Kaiser, Custozza, Lissa, Tegetthoff, Kaiser Max nagy páncélos hajók, Leopard és Faxana jelző hajók. A flottát több torpedónaszád kíséri. **Főparancsnoka Sterneck tengernagy s a Kaiser Max hajón lesz István főherczeg is.**”¹³⁰³

1888.07.11-én leszerelték a hajót.

1888 novemberében a bevethető flotta fő erői: Stefanie főhercegnő toronyhajó, Tegetthoff, Custozza, Lissa, Albrecht főherceg, Kaiser, Kaiser Max, Don Juan d'Austria, Prinz Eugen kazamata páncélosok, és a Habsburg kazamata fregatt.¹³⁰⁴

1889.

1889.04.08-1889.07.12 között volt aktív szolgálatban. Más forrás szerint már 1889.06.11-én leszerelték.

1889.05.18-án Triesztben volt az SMS Franz Joseph I. cirkáló vízrebocsátásánál a Custozza, Tegetthoff, **Kaiser Max**, **Don Juan d'Austria**, **Eugen** és Albrecht páncélosokat, a Blitz torpedóvadász.¹³⁰⁵

„Fiume, 1889.05.28. (D. E.) Az osztrák-magyar hajóraj ma délután három órakor ide érkezett és horgonyt vetett a fiumei kikötőben. Az öt páncélos hajó, név szerint: »**Prinz Eugen**« (parancsnoka : Morin sorhajókapitány), »**Kaiser Max**« (parancsnoka: Müller sorh. kap.) »**Don Juan**« (parancsnoka: Perin sorh. kap.) »Erzh. Albrecht« (parancsnoka: Hinka sorh. kap.) és »Custozza« (parancsnoka: Baritz sorh. kap.), holnap reggel gyakorlatokat végez a tenger-öbölben. A hajórajjal érkezett meg Spaun ellentengernagy is. Sterneck báró tengernagy már előzőleg idejött a »Greif« yachton. Ma este a város, a népkertben fényes ünnepélyt rendez a hajóraj tiszteletére.”¹³⁰⁶

1889 júniusában és júliusában a **Kaiser Max**, Custozza, Erzherzog Albrecht, Tegetthoff, **Prinz Eugen** és **Don Juan d'Austria** közös gyakorlaton vett részt.

„A osztrák-magyar hajóraj öt páncélos hajója, »**Prinz Eugen**,« »**Kaiser Max**,« »**Don Juan**,« »Erzherzog Albrecht« és »Custozza« horgonyt vetettek a fiumei kikötőben. Tegnap (1889.05.29-én) reggel gyakorlatokat végeztek a tengeröbölben. Este a város rendezett tiszteletükre ünnepélyt a

¹³⁰² Székely Nemzet, 5. évfolyam, 1888-06-24 / 98. szám

¹³⁰³ Pesti Napló, 39. évfolyam, 1888-09-18 / 258. szám

¹³⁰⁴ Pester Lloyd, November Jahrgang 35, 1888-11-22 / nr. 323

¹³⁰⁵ Nemzet, 8. évfolyam, 1889-05-21 / 2416. szám

¹³⁰⁶ Nemzet, 8. évfolyam, 1889-05-29 / 2424. szám

népkertben. Spaun ellentengernagy is megérkezett a hajórajjal, míg báró Sterneck tengernagy előttük jött a »Greif« yachttal.¹³⁰⁷

1890-1891-ben tartalékban volt.

Ezekben az években a hajóosztály mindhárom egységének parancsnoka, sorhajókapitányi rangban volt.¹³⁰⁸

1892.

1892.03.17-26. között dokkban állt.

Ekkor csökkentették az árbocokat és csak jelzőárbcok maradtak rajta. Továbbá, torpedóvédő hálókat szereltek fel a hajóra.¹³⁰⁹

1892.04.28-1892.06.30-ig volt aktív szolgálatban a kiképzőszázadban.

Fiuméből táviratozzák lapunknak, hogy a két szakaszból álló hajóraj Steineck tengernagy főparancsnoksága alatt oda érkezett (1892.06.25-én) s a révben horgonyt vetett. Az egyik szakaszt, mely a »Kronprinz Rudolf«, »Kronprincessin Stefanie« és »Kaiser Franz Josef I.« páncélosokból áll, Spascu b. ellentengernagy vezényli, a másikat pedig, amely a »Custoza«, »Don Juan« és »Kaiser Max« páncélosokból áll, Selmann ellentengernagy. Steineck b. tengernagy a »Greif« yachtra vont a fel lobogóját. A »Geyer« és »Trabant« torpedó gőzösök is ott vannak. A »Don Juan«-t Károly István főherceg vezényli. Lipót főherceg mint sorhajózászlós a »Kronprincessin Stefanie« páncéloson tesz rendes szolgálatot. A gyönyörű hajóraj a révben sorakozva, meglepően szép képet nyújt. A hajóraj tiszteletére a kormányzónál nagy díszebéd volt, később estély, melyre több száz meghívó adatott ki.¹³¹⁰

Kaiser Max (balra), Prinz Eugen (középen), Don Juan d'Austria (jobbra) Polában¹³¹¹

1892.07.13-i hír: „milovani Lubich Oszkár 2. oszt. sorhajóhadnagy, a »Kaiser Max« nevű hajó egyik főlövegének szétrobbanása alkalmával ütegparancsnoki minőségében tanúsított jeles magatartása elismerésül, a legf. meglegedés kifejezését tudokra adni.”¹³¹²

1892.12.11-i hír szerint ekkor a Don Juan d'Austria 25, a Kaiser Max 25, és a Prinz Eugen szintén 25 löveggel rendelkezett.¹³¹³

¹³⁰⁷ Fővárosi Lapok 1889-05-30 / 147. szám

¹³⁰⁸ Die Presse, April 1890-04-02

¹³⁰⁹ <https://kriegsmarine.hu/hk/hajotestek.pdf>

¹³¹⁰ Budapest, 16. évfolyam, 1892-06-26 / 176. szám

¹³¹¹ [https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_\(1875\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_(1875))

¹³¹² Budapesti Közlöny, 26. évfolyam, 1892-07-13 / 158. szám

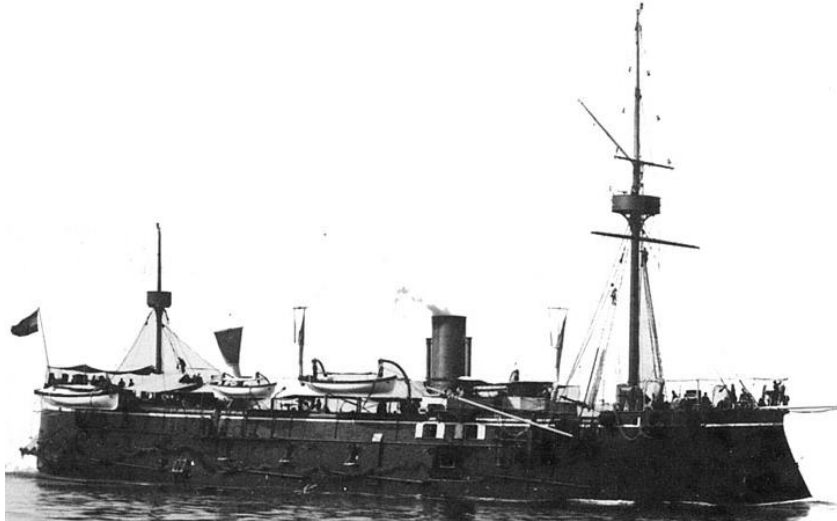
¹³¹³ Grazer Volksblatt, Dezember 1892-12-11

1893.

1893.03.13-23. között dokkban állt.

1893.04.18-1893.06.20 között a kiképző század tagja volt.

Ebben az évben tengeri gyakorlaton vett részt a Kronprinz Erzherzog Rudolf, Kronprinzessin Erzherzogin Stephanie, és a Prinz Eugen és Don Juan d’Austria társaságában.

1892 után, csökkentett árbocozattal¹³¹⁴

1893.04.28-án Triesztben borús idő volt és a sirokkó fúj, de a város ünnepre készült. Az Escadre hadihajóinak evezős regattáját rendezték meg. „Az első futamot a „Kronprinz Rudolph” toronyhajó, a második futamot a „Kaiser-Max” kazamathajó, a harmadik futamot a „Kronprinz Rudolph” hajó nyerte.” Az eseményt megtekintette „Karl, Ludwig és Ludwig Victor főhercegek mellett Marie Therese főhercegnő”.¹³¹⁵

1894.

1894.06.01-1894.08.15 között a nyári hajóraj tagja.

Az első hajókötelék állt a Rudolf és Stefanie toronypáncélosokból és Franz Josef I. cirkálóból, míg a második kötelék állt a **Prinz Eugen**, **Don Juan** és **Kaiser Max** páncélosokból és a Trabant torpedóhajóból.¹³¹⁶

A nyári adriai flottagyakorlat részese volt a „Kronprinz Erzherzog Rudolf», «Kronprinzessin Erzherzogin Stefanie», «Tegetthoff», «Kaiser Franz Josef I.», «Tiger», «Lussin», «Sebenico», «Planet», «Trabout», «Satellit», «Pelikan» és «Gigant» nevű hajókon kívül 12 torpedónaszád vesz részt, június közepén pedig a «**Prinz Eugen**», «**Kaiser Max**» és «**Don Juan d’Austria**» nevű hadihajók csatlakoznak az előbbiekhöz. Hinze János ellentengernagy lesz a hajóhad főparancsnoka, a torpedóflotta és a június közepén vízre bocsátandó páncélos-hajók Károly István főherceg parancsnoksága alatt fognak állani.»¹³¹⁷

1895-1896-1897 között tartalékban volt.

¹³¹⁴ https://www.heeresgeschichte.at/marine/kasematt/max/kaiser_max_1.htm

¹³¹⁵ Neue Freie Presse, April 1893-04-29

¹³¹⁶ Pester Lloyd, August, Jahrgang 41, 1894-08-22 / nr. 201

¹³¹⁷ Magyar Hírlap, 4. évfolyam, 1894-03-29 / 88. szám

Deutsches Volksblatt, August 1894-08-28

1897.

Jelen volt az SMS Zenta cirkáló vízrebocsátásánál 1897.08.18-án. „A haditengerészet vezetősége a meghívott vendégek részére két hadihajót, a Greifet és Kaiser Max-ot rendezte be, melyekről a résztvevők a Zenta vízrebocsátását kényelmesen nézhetik.”¹³¹⁸

1898.

1898. 05.11-én Franz Ferdinand főherceggel a fedélzetén Polából Parenzoba hajózott.

1898.05.13-1898.08.19 között volt szolgálatban a II. kiképzőosztagnál.

Ebben az évben felmerült a Custozza, Erzherzog Albrecht, Don Juan D'Austria, Kaiser Max és Prinz Eugen hajók lecserélésének gondolata új hajókra.¹³¹⁹

1898.04.24-i hír: „Pola, ápr. 24. A hadihajók regattájánál (távolság 5 tengeri mértföld) elsőnek az „Alpha“, másodiknak a „Kaiser Max“ és harmadiknak a „Tegetthoff“ hajó érkezett be.”¹³²⁰

1898.05.11-én Polában Ferencz Ferdinánd főherceg részt vett a »Kaiser Max« hadihajó próbamenetein és délutáni 6 órakor elutazott a kikötővárosból.¹³²¹

„A nyári hadihajóraj Fiumében. Fiumei levelezőnk írja július 31-iki kelettel: Az osztrákmagyar hajóraj egy tekintélyes része tegnap délelőtt báró Minutillo ellentengernagy vezetése alatt a fiumei kikötőben horgonyt vetett. A hajórajt, mely még az öböl bejáratánál ágyúlövésekkel jelezte megérkezését, óriási tömeg várta a mólókon. A hadihajók három részre oszlottak. Egy részük a Mária Terézia nevű móló végénél, a második a Martinschizzán lévő vesztegár előtt, a harmadik pedig a kikötőtől mintegy 500 méternyire, a szabad tengeren horgonyoz. A hajóraj hét pánczélosból áll. Nevük és a fedélzeten levő matrózok száma a következő: Az első csoportban »Monarch« pánczélos 28 ágyúval és 513 matrózzal, »Budapest« 28 ágyúval, 464 matrózzal, »I. Ferencz József« 25 ágyú, 403 matróz. A második csoportban, mely Montecuccoli Rudolf vezénylete alatt áll, a következő pánczélosok vannak: **Don Juan d'Austria**, 25 ágyú, 442 matróz; **Kaiser Max**, ugyanannyi ágyúval és matrózzal; **Prinz Eugen**, 25 ágyúval és 473 matrózzal. A harmadik csoportba a torpedózúzó és a cirkáló torpedóhajók tartoznak. A 30. sz. torpedóhajó fedélzetén, a fiumei kikötőbe való bevonulásnál a kazánnak egy csöve elrepedt, amely kisebb kazánrobbanást okozott. A matrózok közül szerencsére egy sem sérült meg, mindazonáltal a torpedónak a szabad tengeren kellett horgonyt vetnie. A hajóraj hétfő éjjelig vagy legkésőbb kedd reggeli marad a fiumei kikötőben, amikor is Pólába visszatér.”¹³²²

A hajók legénységét ugyan erre az időszakra egy másik lap így adta meg: „**Prinz Eugen**“ 476 emberrel, „**Kaiser Max**“ 441 emberrel, „**Don Juan d' Austria**“ 402 emberrel”¹³²³ Míg egy másik lap ezt írja: „,Prinz Eugen“ 474, „Don Juan“ 442, Kaiser Max“ 444.”¹³²⁴

„Hajórajunk Triesztben. Mint Triesztből sürgönyzik, a cs. és kir. hajóraj, a mely a Monarch, Budapest, **Don Juan d'Austria**, **Kaiser Max**, **Prinz Eugen**, Kaiser Franz Josef I., Magnet, Blitz, Meteor és Viper hajókból és hat torpedónaszádból áll, tegnap (1898.08.08-án) délután két és fél órakor Minutillo báró ellentengernagy vezénylete alatt néhány napra ideérkezett. A hajóraj parancsnoka meglátogatta ma délelőtt Goess gróf helytartót, aki viszonzta a látogatást. A hadihajók a helytartót a szokásos tisztelegéssel fogadták.”¹³²⁵

1899.

1899. májusától 1899.09.13-ig volt szolgálatban a II. nyári század tagjaként.

¹³¹⁸ Magyar Hírlap, 7. évfolyam, 1897-07-21 / 200. szám

¹³¹⁹ Bányászati és Kohászati Lapok, 31. évfolyam, 1898-04-15 / 8. szám

¹³²⁰ Pesti Hírlap, 16. évfolyam, 1894-04-25 / 115. szám

¹³²¹ Magyar Hírlap, 8. évfolyam, 1898-05-12 / 131. szám

¹³²² Magyar Ujság, 7. évfolyam, 1898-08-02 / 212. szám

¹³²³ Pesti Hírlap, 16. évfolyam, 1894-08-03 / 215. szám

¹³²⁴ Hazánk, 5. évfolyam, 1898-07-31 / 182. szám

¹³²⁵ Magyar Ujság, 7. évfolyam, 1898-08-09 / 219. szám

Prinz Eugen kaszacsata hajó, mint a II. hajóosztály zászlóshajója parancsnok: Joppo Sándor fregattkapitány: **Don Juan d’Austria** kaszacsata hajó parancsnok: Manner József lovag fregattkapitány: **Kaiser Max** kaszacsata hajó parancsnok: Chiari Arthur fregattkapitány.¹³²⁶

Májustól szeptember végéig három osztályból álló hajócsapatot szereltek fel a tisztek és legénység hadi gyakorlására. Az I. osztályhoz be voltak osztva a Monarch és Budapest partvédők; a II.-hoz a **Prinz Eugen**, **Kaiser Max** és **Don Juan** kaszacsata hajók.¹³²⁷

Fiume, 1889.05.28. „Az osztrák-magyar hajóraj ma délután 3 órakor ide érkezett és horgonyt, vetett a fiumei kikötőben. Az öt hajó név szerint: „**Prinz Eugen**“ (parancsnoka Morin sorhajó kapitány), „**Kaiser Max**“ (parancsnoka Möller sorh. kap.), „**Don Juan**“ (parancsnoka Gerin /Perin Ferenc/ sorh. kap.), „Erz. Albrecht“ (parancsnoka Hinke sorh. kap.) és „Custoza“ (parancsnoka Baritz sorh. kap.) holnap reggel gyakorlatokat fog végezni a tengeröbölben. A hajórajjal érkezett meg Spaun ellentengernagy is. Sterneck br. tengernagy pedig már előzőleg ide érkezett a „Greif“ yachton. Ma este a város a népkertben fényes ünnepet rendezett a hajóraj tiszteletére.”¹³²⁸

1899.06.28-i hír: „A **Prinz Eugen**, **Kaiser Max** és **Don Juan d’Austria** nevű hadihajóink — mint a körutazásra indult nyári hajóraj második divíziója — ma Becker altengernagy vezetése alatt Fiuméba érkeztek.”¹³²⁹

1899.08.05-i hír: „Fiumei tudósítónk jelenti lapunknak: Tegnap este óta a fiumei kikötő képe teljesen megváltozott. A »Baross«-kikötőtől kezdve, a »Mária- Terézia« móló végéig az egész kikötő hosszában tornyos hadihajók, karcsú torpedónaszádok, s félemeletes torpedózúzóok vesztegelnek.”¹³³⁰ Ez a tegnap este valójában 1899.08.02-a. Az újságszerkesztők nem helyesbítették a dátumot a megjelenéshez képest. „(A nyári hajóraj Fiumében.) Fiuméből jelentik: A nyári hajóraj, mely a Monarch, Wien és Budapest toronyhajóból, a **Prinz Eugen**, **Kaiser Max** és **Don Juan d’Austria** páncélos hajóból, 12 torpedófogóból és 6 torpedóhajóból áll, reggel (1899.08.05-én) ide érkezett Minutillo báró ellentengernagy vezetésével. A hajókon összesen 3100 ember és 200 ágyú van. Szapáry gróf kormányzó holnap a hajóraj tiszteletére diszebedet ad.”¹³³¹ A nyári hajóraj második osztaga: „**Prinz Eugen** tornyos hadihajó, melynek fedélzetén van Becker ellentengernagy. A Prinz Eugen hadihajón 460 matróz és 22 különféle ágyú van. A **Kaiser Max** páncélos 460 emberrel és 22 matrózzal. Parancsnoka Chiari Artur fregattkapitány. A nyári hajóraj még 3—4 napig fog a fiumei kikötőben tartózkodni s ezután a két első csoport is Dalmáciába megy.”¹³³²
(Az SMS Prinz Eugen kaszacsata páncélos és nem tornyos hajó.)

Csapatszállítást hajtott végre Fasanából a Saline-öbölbe. Azután újból tartalékállományba helyezték.

Az év során ideiglenes kikötői őrhajó az SMS Habsburg helyett.

1901.

„Az Adriának megszorodott, hajói ezek szerint semmi hasznára sem lehetnek Spaunnak. Ami neki hasznára lenne, a mi képesítené tengerpartunknak sikeres megvédésére, az lenne, ha a hajórajunk jegyzékében páncélosokként szereplő, de teljesen elavult szerkezetüknél fogva többé csatába nem viheto Custoza, Erzherzog Albrecht, Don Juan d’Austria, Kaiser Max és Prinz Eugen helyett újkori csatahajókat kaphatna.”¹³³³

¹³²⁶ Magyar Hírlap, 9. évfolyam, 1899-05-08 / 126. szám

¹³²⁷ Magyar Nemzet, 18. évfolyam, 1899-10-26 / 296. szám

¹³²⁸ Budapesti Hírlap, 9. évfolyam, 1889-05-29 / 147. szám

¹³²⁹ Alkotmány, 4. évfolyam, 1899-06-28 / 154. szám

¹³³⁰ Magyar Ujság, 8. évfolyam, 1899-08-05 / 214. szám

¹³³¹ Budapesti Hírlap, 19. évfolyam, 1899-08-02 / 212. szám

¹³³² Budapesti Napló, 4. évfolyam, 1899-08-05 / 214. szám

¹³³³ Magyar Nemzet, 20. évfolyam, 1901-04-17 / 102. szám

Magyarország, 8. évfolyam, 1901-01-24 / 21. szám

1902.

Ekkor még három év szolgálati időt jósoltak a „Custoza”, „Erzherzog Albrecht”, „Don Juan d'Austria”, „Kaiser Max” és „Prinz Eugen” hadihajóknak.¹³³⁴

1904.

A hajót 1904.12.01-én átminősítették, és 1904.12.30-án kivonták az üzemi forgalomból, és hulk-á alakították (a kikötőben katonaszemélyzet elhelyezésére szolgáló mozdulatlan hajó).

Ugyan ebben az évben vonták ki az aktív flottából a **Prinz Eugent** és a **Don Juan d'Austria-t** is.¹³³⁵

1905.

„Pólóból jelentik, hogy a «**Prinz Eugen**» nevű régi csatahajót leszerelték. Ikerhajójának, a «**Kaiser Max**»-nak leszerelése ma lesz. Mind a két csatahajó Triesztben öntöttvasból épült, az előbbi 1877-ben, az utóbbi két évvel korábban. A nyugalomba helyezett csatahajók méreteikben a legkisebbek voltak haditengerészetünk jároművei között. A 3600 tonnás hajók hossza 75, szélessége 15 m volt. Tüzérségi felszerelésük nyolc 21 cm.-es Krupp-ágyúból, 6 könnyű ágyúból és 11 gyorstüzelőből állott.”¹³³⁶

1906.

A haditengerészet vezetése immár az új parancsnok, Haus idején felismerte, hogy a torpedók és aknák jelentette egyre nagyobb fenyegetés mellett nem lehet megspórolni a tervezett új csatahajók torpedóvédelmének valóságos körülmények közötti tesztelését. Különösen annak a fényében nem, hogy tisztában voltak a még épülőfélben lévő Tegetthoff-osztály hiányosságaival. A haditengerészet nem elégedett meg az elméleti számításokkal és az értékelhetetlen modellkísérletekkel, hanem a német példát követve 1:1 arányú kísérlet útján akart meggyőződni a tervekben szereplő védelem hatásosságáról. A haditengerészet 1906-ban a Kaiser Max hulkon végzett két, 1:10 arányú kísérletet, melyekben a 100 kg-os robbanótöltetű aknát 10 kg robbanóanyag reprezentált. E kísérletek nem vezettek értékelhető eredményre.¹³³⁷ Az eredményeket a Radetzky osztálynál is hasznosítani szerették volna. A Tegetthoff osztály fő gyengéje épp a torpedó és aknavédelem lett.

Mint célhajó 1906.08.10-én és 1906.11.03-án szerepelt.

1908.

Szabó István (parlamentari képviselő) kívánatosnak tartja, hogy a flotta magyar jellege is kidomborodjék. Kérdi, nem lehetne-e egyes régi hajókat, a Prinz Eugen, Don Juant és a Kaiser Max csatahajót átalakíttatni, ahelyett hogy új hajókat építtetnek? Kérdi továbbá, mi történik a kiseleztezt hajók fölszerelésével?¹³³⁸

1909.

1909-1914-ig tartalékban volt.

Ettől az év novemberétől kezdve az I. világháború végéig Bokába (Kotori /Cattarói öböl) került és lakóhajóvá alakították át. Teodo (Tivat) volt a kikötője.

Iskolahajók és parti állomáshajók: **Don Juan d'Austria** (3600), Bellona (5800), Sansego (350), **Kaiser Max** (3600), **Prinz Eugen** (3600), Saida (2440), Pola (350) stb.¹³³⁹

1914.

1914.10.09-én áthelyezték Kumborba (Cattarói-öböl).

Bocche di Cattaro-nál jobbra a fjord öblében a leszerelt öreg Kaiser Max hadihajó fekszik, ami most kaszárnya. Mögötte horgonyoz a Zara néhány torpedónaszád és zúzó, mindig útrakészen, füstölögve.¹³⁴⁰

¹³³⁴ Innsbrucker Nachrichten, Oktober 1902-10-03

¹³³⁵ Innsbrucker Nachrichten, Oktober 1902-10-03

¹³³⁶ Hazánk, 12. évfolyam, 1905-02-04 / 31. szám

¹³³⁷ KRÁMLI MIHÁLY: A MONARCH-OSZTÁLYT PÓTOLNI KELL!, A „megerősített TEGETTHOFF-osztályú” csatahajók terve: HADTÖRTÉNELMI KÖZLEMÉNYEK, 125. évfolyam, 2012. 3. SZÁM.

¹³³⁸ Budapesti Hírlap, 28. évfolyam, 1908-10-22 / 253. szám

¹³³⁹ Kincses Kalendárium, 1909 A haditengerészet

¹³⁴⁰ Az Est, 5. évfolyam, 1914-11-27 / 307. szám

Ebben az évben a hajónak van gőzbárkája, hajóorvosa pedig Simon sorhajóorvos.¹³⁴¹

1915.

Az U. C. II. dereglyét a raguzai állomásparancsnokság utasítására még 1914. augusztus 17-én adta át a cég a haditengerészetnek Gravosában. A hajón másfél vagon szén is volt. A dereglyét a haditengerészeti gravosai szénraktárának kiürítésére használták, a rakományt pedig Castelnuovo-ba vitték. A helyi parancsnokság 1915. július 12-i levelében közölte, hogy a hajó az öreg Kaiser Max hadihajó ellenőrzése alatt Gjenovic-nál (Djenovici) a Cattarói öbölben lehorgonyzott.¹³⁴²

„Zelenikán túl elszűkül a Bocche, hogy a Kombur csatorna keleti kapujánál a négy öböl rész közül a legterjedelmesebb Teodoi-öbölben szélesedjék ismét ki. Előttünk keleten a teodoi katonai telep házai fehérlelkű félíg elfödve a mólón tornyosuló fekete szénhegyektől, amelyek nyugalmasan várják a pillanatot, amikor a hadihajók örökké éhes gyomrába vándorolhatnak. Apró szénszállító csavargózások, feketetestű torpedónaszádok cikáznak a szénportól zavaros víz felszínén, szoroson a parthoz simulva pedig egy régi, kiérdemesült csatahajó, a „Kaiser Max” leszerelt, otromba teste terpeszkedik, úszó kaszárnyája a telep helyőrségének.”¹³⁴³

1916.

1916-ban visszavitték Teodóba.

1918-ban Tivat-ban volt a Cattarói öbölben.¹³⁴⁴

1918 után:

1919-ben Teodóban (Tivat) állt.

1920-tól a hajót „Jugoszlávia” kapta meg. 1921.03.04-én a jugoszláv haditengerészeti átvette. A Conway's All the World's Fighting Ships szerint **Tivat** néven fut Sebenicóban (Jugoszlávia) 1921 végéig. Ekkor lakóhajó Tivat (Teodo)-ban. 1922-ben Sebenicoba ment, ahol átnevezték **Neretva**-ra, és ott szolgált a Šiben-i haditengerészeti kadétok elhelyezésére. Milan Vego haditengerészettörténész szerint azonban a jugoszláv haditengerészeti 1924-ben leselejtezték a hajót.

A második világháborúban, Šibenik olasz megszállása idején 1941 és 1943 között a "Neretva" börtönhajóként szolgált. 1941 áprilisában Tivatból (Teodo) átvontatták Šibenikbe és a Kulina félsziget mellé, mint lakóhajót (börtönhajót). 1941.09.23-án német légitámadástól feltehetőleg megsérült. Feltehetőleg téves az az információ, hogy ekkor felborult és elsüllyedt.

Erminio Bagnasco 2017 júniusában a naviearmatori.net oldalán azt írta, hogy **San Marco** névre keresztelték az olaszok, az ex Neretva ex Tivat-ot, és 1943 szeptemberéig laktanyahajóként használták Sebenicóban: ott van Aldo Fraccaroli 1942 tavaszi fotója is. A hajó 1943. szeptember 29-én elsüllyedt a mandalinai kikötőhelyén, miután egy bombatámadás során német repülőgépek eltalálták. Valójában a németek egy navigációs hiba miatt dobtak bombákat Šibenikre, azt gondolva, hogy Splitet bombázzák.¹³⁴⁵ Egyesek szerint a hajó túlélte ezt a támadást és a hajót Šibenikben 1945-ben hullámtörőként süllyesztették el. Az egykori SMS "Kaiser Max" roncsa, amely a Mandalina vagy Kulina (Šibenik egy része) alatti sekélyben a jobb oldalára borult és félíg kilátszott a vízből. Néhány évvel a második világháború vége után még látható volt, és végül a spliti "Brodospas" vágta fémhulladékkra.¹³⁴⁶ Tivat városa azonos a régi Teodo-val. Az SMS Kaiser Max sorsát azért is nehéz meghatározni, mert több Tivat (Teodo) nevű hajó is volt szinte egy időben.

¹³⁴¹ Gonda Béla szerk.: A Tenger 4. évfolyam 1914, Éves tartalomjegyzék / Leidenfrost Gyula: Az első magyar Adria-expedíció (2 térképpel és 32 képpel)

¹³⁴² Zsigmond Gábor: A magyar kereskedelmi tengerészet az első világháborúban, Doktori (PhD) értekezés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Kossuth Lajos Hadtudományi Kar, Hadtudományi Doktori Iskola, Budapest, 2011.

¹³⁴³ Gonda Béla szerk.: A Tenger 5. évfolyam 1915 Éves tartalomjegyzék / Koch Nándor dr.: A Bocche di Cattaro (11 képpel és 1 térképpel)

¹³⁴⁴ KÖZÉP-EURÓPAI HADITENGERÉSZETI ERŐK A MEDITERRÁN TÉRSÉGBEN: A KONTINENTÁLIS KÖZÉP-EURÓPA ÉS A MEDITERRÁN MŰSZAKI ÉS IPARI KÖLCSONHATÁSAI Tengerészet és hajóépítészeti (Holt tengerek) Projektum vezetője: Prof. dr. sc. Zsiha Kálmán, hajóépítészeti okleveles mérnök

¹³⁴⁵ <https://www.aidmen.it/forums/topic/1033-23091941-neretva-ex-tivat-ex-kaiser-max-sunk-by-friendly-fire/>

¹³⁴⁶ <https://en.vijesti.me/news-b/society/653490/the-empire-and-the-kingdom-have-perpetuated-Tivat>

<https://www.worldnavalships.com/forums/thread.php?threadid=7725>

[https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_\(1875\)](https://en.wikipedia.org/wiki/SMS_Kaiser_Max_(1875))

Parancsnoka:

1878. Adolph Nölting (Pölting) sorhajókapitány

1884. Müller J. korvettkapitány ¹³⁴⁷

1885. Sermann d. Treuenwart fregattkapitány¹³⁴⁸

1886. Peter Grancic (Grandics) sorhajókapitány

1889, 1899. elbleini Möller Frigyes lovag, sorhajókapitány

1899. Chiari Artur fregattkapitány

¹³⁴⁷ Budapesti Hírlap, 4. évfolyam, 1884-06-19 / 168. szám

¹³⁴⁸ Die Presse, Mai 1885-05-29